

Baruch de Spinoza (1632-1677)

Spinoza, Baruch de, geb. Amsterdam 24 november 1632, filosoof, lenzenslijper, de in de Bijbel beschreven wonderen achtte Spinoza in strijd met zowel de rede als de natuurwetten. Ook geloofde hij niet in de onsterfelijkheid van de ziel. Door deze radicale opvattingen distantieerde hij zich van de joods-christelijke traditie. Hij werd dan ook in 1656 uit de joodse gemeente gebannen en vestigde zich omstreeks 1660 te Rijnsburg. Hier woonde hij wel eens bijeenkomsten bij van de 'Rijnsburger Collegianten'. Dit was een groep van ontwikkelde en vrijzinnige calvinisten. In 1663 verhuisde Spinoza naar Voorburg en in hetzelfde jaar publiceerde hij onder de naam Benedictus de Spinoza zijn "Renati Des Cartes Principiorum Philosophiae", een werk over de filosofie van René Descartes.

In 1670 verscheen anoniem zijn bekende "Tractatus Theologico-Politicus". In dit werk bekritiseerde Spinoza de geopenbaarde godsdienst, pleitte hij voor intellectuele en godsdienstige vrijheid en zette hij zijn politieke ideeën uiteen. Hij pleitte voor een regering die moest worden samengesteld op grond van verdiensten en niet op grond van erfelijke titels of kerkelijke waardigheden. Zijn grondgedachten over staat, tolerantie, vrede en mensenrechten werden tot ver over de grenzen bekend en in 1673 kreeg hij een leerstoel aangeboden aan de universiteit van Heidelberg. Hij weigerde dit professoraat omdat hij niet, zoals men van hem eiste, vooraf wil verklaren dat hij geen kritiek op de christelijke godsdienst zou geven.

Na de politieke omwenteling van het rampjaar 1672 - waarbij zijn vriend en beschermheer Johan de Witt werd vermoord - werd Spinoza's "Tractatus Theologico-Politicus" verboden. In 1675 voltooide hij zijn belangrijkste werk, de "Ethica", waaraan hij reeds aan het begin van de jaren zestig was begonnen. De God van Spinoza had weinig meer van doen met de God van de in de Republiek van de zo dominante gereformeerde kerk of met de God van het jodendom. Spinoza's ideeën betekenden dan ook een radicale breuk met het joods-christelijke gedachtegoed en stonden aan de basis van een radicaal-verlichte onderstroom die niet alleen in de Republiek, maar ook ver daarbuiten, tot ten minste het midden van de achttiende eeuw zou doorwerken, overl. Den Haag 21 februari 1677, begr. in de Nieuwe Kerk aan het Haagse Spui, zoon van Michael de Spinoza en Hanna Debora d' Espinoza.

Lit.:

- Van der Aa, e.a., Biographisch Woordenboek der Nederlanden, deel 17-2, blz. 919.
- Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel I, blz. 1480.
- Baruch de Spinoza, Joods Historisch Museum.

Afbeelding:

- Haags Historisch Museum 1877-0005-SCH

Vervaardiger:

- Hollandse School 1650-1700